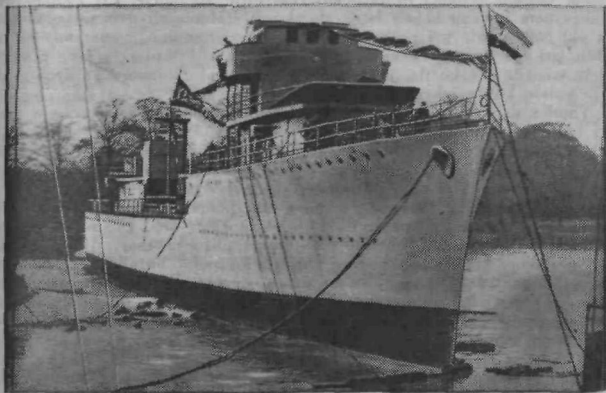

MLADI STRAŽARJI

Naši sosedi in naša obramba na Jadranu.

Najmiroljubnejši človek ne more v miru živeti, če sosed tega noče, pravi neki rek. Vsi si želimo miru; pa naenkrat pride kaj vmes in prej miroljubni ljudje postanejo bojeviti, sovraštvo zraste med sosedi, strast zatemni pamet in spopad je tu. Od nekdaj so že države smatrale, da se je

Jugoslovanska ladja »Dubrovnik«.

treba pripravljati na vojsko, da se doseže mir. Tudi mi tujega nočemo, a svojega ne damo. Med naše najvažnejše posesti pa štejemo naš svet ob morju, kjer je naše okno v svet. Kdor bi segel po tem svetu, ta bi hotel naše uničenje. Zato mora obramba našega Primorja biti najvažnejša skrb naše splošne obrambe.

Med nami in Italijo je še mnogo težkih in nerešenih političnih vprašanj. Prizadevanj, da se ugodno rešijo, ne manjka. Toda ali se bodo rešila, od tega zavisí mir na Jadranu.

Pri obrambi naše posesti na Jadranu so važne, zlasti naravne obrambne prednosti našega obrežja. Že površen pogled na zemljevid nam pokaže, da je Bog obdaril vzhodno jadransko obrežje z velikimi prednostmi pred zahodnim (italijanskim) obrežjem. Svetovna vojna pa je Italiji prinesla zelo važen, da najvažnejši del vzhodnega jadranskega obrežja, celoten polotok

Istro, Istrski polotok je kakor trn v Jadranu. Vsakdo, ki hoče vdreti v Jadran, se bo ob tem polotoku zbedel. Povsod v svetovnih morjih, kjer imamo take polotoke, so jih pomorski narodi utrdili s pomorskimi trdnjavami. Poglejmo v Evropi samo lego francoskih pomorskih trdnjav Cherbourga in Bresta, ali angleške utrdbe Gibraltarja, v Aziji pa Singapore in nekdanji Port Arthur!

Na južnem koncu Istre že iz najstarodavnejših časov obstoji trdnjava Pulj. Stara Avstrija je tu zgradila prvovrstno pomorsko vojno postojanko. Med svetovno vojno je v zgradbo modernih utrdb v Pulju vrgla okoli 80 milijonov zlatih kron. Ves južni trikot Istre od Rovinja dalje je bila ena sama velika trdnjava. V trda kraška tla so bili izkopani od enega brega do drugega strelski jarki. Pred njimi so bile zgrajene v več vrstah žične ograje. Gosto grmičevje med ograjami je bilo na gladko posekano, da bi se ne mogel sovražnik neopaženo priplaziti. Visok hrib na vzhodnem obrežju (Monte Madona) je bil še posebej utrjen. Skozi hrib je bil izkopen predor, kamor so postavili topove, ki bi lahko popolnoma zaprli pot med Istro in otokom Cresom. Ponoči bi žarometi razsvetljevali morje. Pri Premanturi, na skrajnem južnem koncu Istre, sta skoraj stalno stali dve največji havbici (42 cm), ki sta pri poskušnji streljali z ogromnimi granatami, da jih je bilo pri poletu mogoče videti na daljavo 16 km. Kadar je taka granata zadela na trda kraška tla, je dvignila v zrak skale, kamenje in drobce, da se je videlo kakor izbruh ognjenika.

Vhod v naravno luko, kjer je stala nova vojna mornarica, v lepi vrsti štiri ladje velikanke (drednoti) z ogromnimi (30,5 cm) topovi, so zapirale barikade, sestoječe iz na vodi plavajočih, z verigo med seboj povezanih brunov, od katerih je v morje visela mreža iz železnih obročev. Od vseh strani pa so ponoči in podnevi opazovali vhod v pristanišče.

Bilo je na Božič 1914. Drzen poveljnik pomorske podmornice, Curie imenovane, je priplul neopažen do majhnih otočičev pred vhodom v puljsko pristanišče. Ulegel se je na dno razmeroma plitvega morja in opazoval skozi periskop. Videl je pred seboj vojno luko, polno bojnih ladij; posebno drednoti so stali lepo v vrsti, kakor nalašč za torpediranje. Mimo njega je plula cela divizija (3 ladje) nadvojvodskega razreda. To so bile oklopnice, ki niso bile dosti manjše od drednotov. Lahko bi jih uničil s torpedi, a premagal se je. Šlo mu je za vse. Videl je, da se vhod skozi barikade nahaja vedno na istem mestu. Odločil se je, da udre pod morjem skozi vhod v luko in torpedira najprej drednote. Eksplozija drednotov bi bila gotovo tako strašna, da bi uničila ne le vse ladje, ampak tudi druge pristaniške naprave in celo arzenal (tovarno za potrebščine brodovja). Smel načrt! Toda, ko je Curie pod vodo plavala proti vhodu, je naenkrat zadela ob mrežo — za nekaj metrov je podmornica zgrešila vhod — bila je ujeta. Mreža se uleže okoli ladje, ki ne more ne naprej ne nazaj. Dvigniti se mora. To gibanje zapazijo straže pri obrežnih baterijah. Ko se prikaže podmornica na vrhu in iz nje skoči na krov posadka, zagrme od vseh strani topovi. Zadeta se potopi podmornica. Posadka se razen enega reši na barikade in se preda v ujetništvo.

Potopljeno krasno podmornico so kmalu dvignili, popravili in uvrstili med avstrijsko mornarico. Odslej so vsako jutro na drugem mestu odpirali barikade.

Ko je Italija nastopila, je pošiljala nad Pulj svoje velike balone sistema Parceval, da bi metali bombe. Toda obramba se je tako izpopolnila, da so se tudi ti napadi ponesrečili. Tako je bil sestreljen Parceval, imenovan po italijanskem letališču Citta d'Iesi.

Še bolj pa se je položaj Pulja izkazal v napadalni obrambi. Avstrijsko brodogradništvo je ponovno iz Pulja udarilo na italijansko obrežje in obstreljavalo tamošnje pristaniške naprave. Zato se je tudi Italija ob koncu vojne polastila vseh večjih avstrijskih bojnih ladij; le nekaj malih je prepustila Jugoslaviji. Tudi ni zadostovala Italiji posest Istre; vzela si je še otok Lastovo in na celini Zader.

Vkljub takim okrnitvam je še vedno naravna obrambna moč našega obrežja velika. V Kotorski boki je v varnem zavetju visokih gorá in ozkih vhodov skrita naša majhna vojna mornarica. Nad našim Primorjem letajo naša pomorska letala in kakor orli pazijo na vso okolico. Močne utrdbe še iz prejšnjih časov varujejo vhode v važnejša pristanišča.

Glavno pa je naše vojaštvo, ki je po svojem mirovnem stanju na 13. mestu med državami na svetu. Po bojnih sredstvih pa je s svojimi strojnimi puškami na 9., s težkimi topovi na 7., in z lahкими tudi na 7. mestu.

Več kot topovi in strojnice, tanki, ladje in letala pa pomeni duh, ki vlada med narodom in zlasti med mladino, na kateri predvsem sloni obramba domovine. »Z Bogom za kralja in domovino« je bojni klic Jugoslavije.

Ob nastopu Jugoslavije je naš veliki škof krški dr. Mahnič rekel, da je Bog dal jugoslovanskim narodom lastno državo in da jo moramo ohraniti in čuvati ter jo krepko in močno izročiti potomcem. Ta duh naj bo med vami, mladi Stražarji, pa bo Jugoslavija srečna!

Dr. K. C.

O P A Z U J

Kje je najbolj mrzlo? Na to vprašanje bo skoraj vsak izobraženec odgovoril: Na severnem tečaju. V resnici pa je najhujši mraz — kakor zatrjujejo raziskovalci — v nekaterih legah ob sibirski reki Leni. Tam je srednja mera nizkega mraza 62° Celzija. Ni se lahko vmisliti v to grozoto. L. 1928 je tudi nas po naših krajih močno treslo, da so nam zobje šklepetali in da smo prihajali polni sreža na obleki v šolo; pa vendar ni padlo srebro nikjer dalj kot 25—30° pod ničlo. Povprečno smo imeli takrat dober teden okrog 20° pod ničlo. In vendar smo ta pritisk močno občutili. Vodovodne cevi so pokale, ker je voda zmrzovala, ptički so cepali, ozeblina so se večale in množile.

Tudi o toploti smo bili poučeni, da imajo najhujšo vročino dežele ob ravniku. Pa ne pride vročina do najvišje stopnje v teh deželah (n. pr. v Braziliji ali v državi Kongo), pač pa okrog mesta Massaua ob Rdečem morju, v Eritreji, severno od Abesinije. Tam znaša srednja letna temperatura (toplina) 31° C nad ničlo. Če bi našo šolsko mladino tja preselili, bi imela kar naprej vročinske počitnice. V tem kraju

tudi noči ne prinesejo nič kaj ohladila. Pa kljub temu žive tudi tukaj ljudje. Rojeni v tem podnebjju se izmlada privadijo vedni gorkoti in bi v mrzlih krajih, kakor so naši, težko izhajali. Je pač resničen pregovor: »Povsod voda teče in povsod se tudi kruh peče.«

Ali veš, kaj je »phon«? O metru, litru, kilogramu govorimo že kot o docela znanih stvareh. Manj nam je pa znan »phon« (reci fôn). Phon je enota za merjenje šuma, hruma in vrišča. Ker je ropot zlasti bolnikom po mestih nadležna motnja in brez dvoma zdravju tudi škodljiva, vsaj tako zatrjujejo zdravniki, so začeli obseg šuma in ropota označevati in meriti. Kot enoto so vzeli šum, ki ni velik, marveč tak, da je za zdravo uho komaj slišen. To se označi z »0 Phon«. 30 fonov je ropot, kakor ga slišijo n. pr. na kaki predmestni, malo uporabljani cesti. Mi ljudje smo že nekoliko glasnejši, kajti človeško govorjenje ima mero 60 fonov. Motorno kolo, ki nam gre že na živce, brenči z 90 foni. Kdor je bil v večji kovačnici, kjer je čul »bunkati kladivo močno« in še več takih mož, ki razbijajo obenem po nakovalnikih, bo vedel, kaj premore šum 120 fonov. Kar je čez, pa ni več za ušesa — in se navadno ne meri več.